

Ljudska prava, feminizam i odgoj žena

Vodeničar, Barbara

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:698949>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-23**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

BARBARA VODENIČAR

LJUDSKA PRAVA, FEMINIZAM I ODGOJ ŽENA

Završni rad

Pula, prosinac, 2021.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

BARBARA VODENIČAR

LJUDSKA PRAVA, FEMINIZAM I ODGOJ ŽENA

Završni rad

JMBAG: 0011149083, izvanredni student

Studijski smjer: Preddiplomski izvanredni stručni studij predškolski odgoj

Predmet: Sociologija odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Sociologija

Znanstvena grana: Posebne sociologije

Mentor: prof. dr. sc. Fulvio Šuran

Pula, prosinac, 2021.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Barbara Vodeničar, kandidatkinja za prvostupnicu Predškolskog odgoja (bacc.praeesc.educ.) ovime izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Barbara Vodeničar dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom „Ljudska prava, feminizam i odgoj žena“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Student

U Puli, _____, _____ godine

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. POJMOVNO ODREĐENJE I ZNAČAJKE LJUDSKIH PRAVA I ODGOJA ŽENA	4
2.1. Definiranje ljudskih prava	4
2.2. Prava žena kao ključno ljudsko pravo- UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena.....	5
2.3. Odgoj žena kao dio borbe za ženska prava.....	7
2.4. Kontracepcija i reproduktivna prava žena	8
3. FEMINIZAM KAO SOCIJALNI POKRET	10
3.1. Definiranje i učinci feminizma	10
3.2. Značajke i povijest feminizma.....	11
3.3. Ključni feministički pravci	12
3.3.1. Socijalistički feminizam	12
3.3.2. Radikalni feminizam	13
3.3.3. Cyberfeminizam	15
3.3.4. Ostali feministički pravci	15
4. ULOGA FEMINIZMA U SUVREMENOM DRUŠTVU	17
4.1. Feministički pokret u Republici Hrvatskoj.....	17
4.2. Ženska prava u Afganistanu	18
5. ŽENE KAO PREDVODNICE FEMINISTIČKOG POKRETA	21
5.1. Utjecaj snažnih žena u feminističkom pokretu.....	21
5.1.1. Ursula von der Leyen	22
5.1.2. Angela Merkel.....	23

5.1.3.	Vesna Kesić.....	25
5.1.4.	Slavenka Drakulić	26
5.2.	Budući razvoj i perspektive feminizma u modernom društvu.....	27
5.3.	Rodna jednakost u dječjim vrtićima – nekad i sad	28
5.4.	Budućnost odgoja po spolovima.....	29
6.	ZAKLJUČAK	31
7.	POPIS LITERATURE	33
8.	POPIS SLIKA	36
	SAŽETAK.....	37
	SUMMARY	38

1. UVOD

Postizanje jednakosti između žena i muškaraca i uklanjanje svih oblika diskriminacije žena temeljna su ljudska prava i vrijednosti Ujedinjenih naroda. Žene diljem svijeta unatoč tome redovito trpe kršenja svojih ljudskih prava tijekom života, a ostvarivanje ženskih ljudskih prava nije uvijek bilo prioritet.

Postizanje jednakosti između žena i muškaraca zahtijeva sveobuhvatno razumijevanje načina na koji žene doživljavaju diskriminaciju i uskraćuju im se jednakost kako bi se razvile odgovarajuće strategije za uklanjanje takve diskriminacije. Ujedinjeni narodi imaju dugu povijest bavljenja ljudskim pravima žena i u posljednjih nekoliko desetljeća postignut je veliki napredak u osiguravanju prava žena diljem svijeta.

Međutim, ostaju važne praznine i stvarnost žena se stalno mijenja, a nove manifestacije diskriminacije prema njima redovito se pojavljuju. Neke skupine žena suočavaju se s dodatnim oblicima diskriminacije na temelju njihove dobi, etničke pripadnosti, nacionalnosti, vjere, zdravstvenog statusa, bračnog statusa, obrazovanja, invaliditeta i socioekonomskog statusa, između ostalog. Ovi presijecani oblici diskriminacije moraju se uzeti u obzir pri razvijanju mjera i odgovora za borbu protiv diskriminacije žena.

Dječji vrtići mjesta su prve socijalizacije djece izvan obitelji, te mjesta gdje se djeca prvi puta susreću sa socijalnim, ekonomskim, kulturnim, pa tako i rodnim različitostima i podjelama. Prva prilika da se dijete susretne s nekom drugačijom, formaliziranom i strukturiranom vrstom odgojnoga pristupa događa se upravo prilikom upisa u primarnu odgojno-obrazovnu ustanovu, gdje se otvara sasvim novi i vrlo vrijedan prostor za usvajanje novih znanja, ali i kvalitetnih društvenih ponašanja.

Predmet ovog završnog rada je analiza ljudskih prava, feminizma, odgoja žena te važnost istog za odgojno-obrazovnu ustanovu dječjih vrtića. S obzirom na navedeni predmet rada može se zaključiti kako je cilj ovog završnog rada odgovoriti na sljedeća pitanja:

- Što su ljudska prava?
- Kako se mogu definirati prava žena?
- Što je feminizam?
- Koja je uloga feminizma?
- Kakav je feministički pokret u Republici Hrvatskoj te Afganistanu?
- Koje su ključne žene predvodnice feminističkog pokreta?

- Kakva je uloga dječjih vrtića kao odgojno-obrazovne ustanovu u rodnim različitostima i podjelama?
- Kakva su iskustva odgojiteljica u dječjim vrtićima sa rodnim različitostima i podjelama?

Tokom pisanja ovog završnog rada korištena je literatura koja se odnosila na stručne i znanstvene knjige i članke iz područja koja su bila relevantna za kvalitetno istraživanje tematike rada. Osim knjiga koristiti će se internetski izvori, odnosno razni članci vezani uz ključne pojmove ovoga rada.

Korištena metodologija se odnosi na znanstveno-istraživačku metodologiju poput induktivnih i deduktivnih metoda, metoda analiziranja i sintetiziranja, metoda klasificiranja, metoda kompilacije, metoda komparacije i deskripcije kako bi se najbolje obradila tema završnog rada.

Završni rad s naslovom „Ljudska prava, feminizam i odgoj žena“ strukturiran je u šest dijelova rada koji su međusobno povezani te obrađuju temu ovog završnog rada.

U prvom dijelu, „*Uvodu*“, određen je predmet istraživanja završnog rada. Također su određeni točni ciljevi koji se žele ostvariti, metode koje su se koristile u procesu istraživanja te sažeti prikaz strukture završnog rada.

U drugom dijelu pod naslovom „*Pojmovno određenje i značajke ljudskih prava i odgoja žena*“ analizira se pojam ljudskih prava, prava žena kao ključno ljudsko pravo- UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, odgoj žena kao dio borbe za ženska prava te kontracepcija i reproduktivna prava žena.

U trećem djelu rada pod naslovom „*Feminizam kao socijalni pokret*“ analizira se definiranje i učinci feminizma, značajke i povijest feminizma, ključni feministički pravci- socijalistički feminizam, radikalni feminizam, cyberfeminizam te ostali feministički pravci.

Četvrti dio nosi naslov „*Uloga feminizma u suvremenom društvu*“ te se u tom dijelu analizira feministički pokret u Republici Hrvatskoj te ženska prava u Afganistanu i njihovo funkcioniranje.

U petom poglavlju rada pod naslovom „*Žene kao predvodnice feminističkog pokreta*“ analizira se utjecaj snažnih žena u feminističkom pokretu- Ursula von der Leyen, Angela Merkel, Vesna Kesić, Slavenka Drakulić. Potom se analizira budući razvoj i perspektive

feminizma u modernom društvu, rodna jednakost u dječjim vrtićima – nekad i sad te budućnost odgoja po spolovima.

U *zaključku* koji predstavlja završni dio rada izložena je sinteza kompletnog završnog rada te su također navedene najvažnije spoznaje do kojih je došla autorica rada tokom pisanja i istraživanja.

2. POJMOVNO ODREĐENJE I ZNAČAJKE LJUDSKIH PRAVA I ODGOJA ŽENA

Ljudskim pravima smatraju se zajamčena prava pojedinca na zaštitu od države, prava koja mu pripadaju na temelju njegova postojanja kao čovjeka, prava koja u svakom slučaju ostaju održiva i država ih ne može ograničavati (Kolednjak, Šantalab, 2013:322).

U nastavku će bit pojašnjen pojam ljudskih prava, prava žena kao ključno ljudsko pravo- UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena, odgoj žena kao dio borbe za ženska prava te kontracepcija i reproduktivna prava žena.

2.1. Definiranje ljudskih prava

Ljudska se prava tijekom vremena mijenjaju i prilagođavaju. Zaštita i ostvarivanje ljudskih prava jedno je od najsloženijih pitanja u međunarodnoj zajednici.

"Svi ljudi rođeni su slobodni, s jednakim dostojanstvom i pravima" - tako počinje član 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima. Ljudska prava su zajamčena svakom čovjeku na temelju njegova postojanja kao čovjeka i ona su neotuđiva, što znači da ne mogu nikome biti oduzeta (Kolednjak, Šantalab, 2013:322).

Ljudska su prava poželjna jer štite ljude kao osobe. Nepoštivanje nečijeg prava ne može se opravdati čak ni većim dobrim drugih koje bi iz toga moglo proizaći. Ljudska prava ne mogu biti predmetom političkog pogađanja. Onaj koji ima ljudsko pravo može odlučiti o tome hoće li ga izvršavati ili će ga se sasvim odreći. Ljudskim pravima smatraju se zajamčena prava pojedinca na zaštitu od države, prava koja mu pripadaju na temelju njegova postojanja kao čovjeka, prava koja u svakom slučaju ostaju održiva i država ih ne može ograničavati. Jezgri ljudskih, odnosno osnovnih, prava pripadaju (Kolednjak, Šantalab, 2013:323):

- dostojanstvo čovjeka,
- pravo na razvoj osobe,
- jednakost pred zakonom i ravnopravnost,
- sloboda religije i rasuđivanja, sloboda učenja,
- sloboda mišljenja,
- sloboda tiska i informacija,
- sloboda okupljanja, sloboda ujedinjavanja, sloboda kretanja,
- sloboda izbora zanimanja i sloboda rada,

- nepovredivost stana, jamstvo privatnog vlasništva, jamstvo prava na nasljedstvo,
- pravo na azil i peticiju.

U političkom rječniku pojam „ljudska prava“ označava cjelokupnost prava na slobodu koja pojedinac može zahtijevati na temelju svog postojanja kao čovjeka i koja mu zajednica mora pravno jamčiti iz etičkih razloga. U tom smislu riječ je o prirodnim, nedržavnim, urođenim ili neotuđivim pravima, kroz čije se poštivanje i osiguranje legitimira neka politička zajednica.

Kao što je ranije spomenuto, Opća deklaracija o ljudskim pravima (UDHR) je dokument prekretnica u povijesti ljudskih prava. Sastavljenu od strane predstavnika različitih pravnih i kulturnih podrijetla iz svih regija svijeta, Deklaraciju je proglasila Generalna skupština Ujedinjenih naroda u Parizu 10. prosinca 1948. rezolucijom 217 A (III) Opće skupštine kao zajednički standard postignuća za sve narode i svi narodi. Po prvi put utvrđuje temeljna ljudska prava koja moraju biti univerzalno zaštićena. Od svog usvajanja 1948., UDHR je preveden na više od 500 jezika – najprevođeniji dokument na svijetu – i inspirirao je ustave mnogih novih neovisnih država i mnogih novih demokracija. UDHR, zajedno s Međunarodnim paktom o građanskim i političkim pravima i njegova dva izborna protokola (o žalbenom postupku i smrtnoj kazni) i Međunarodnim paktom o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima i njegovim Fakultativnim protokolom, čine tzv. Međunarodni zakon o ljudskim pravima (Ujedinjeni narodi, 2021.).

2.2. Prava žena kao ključno ljudsko pravo- UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena

Ljudska prava su prava svojstvena svim ljudskim bićima, bez obzira na rasu, spol, nacionalnost, etničku pripadnost, jezik, vjeru ili bilo koji drugi status. Ljudska prava uključuju pravo na život i slobodu, slobodu od ropstva i mučenja, slobodu mišljenja i izražavanja, pravo na rad i obrazovanje i još mnogo toga. Svatko ima pravo na ta prava, bez diskriminacije (Ujedinjeni narodi, 2021.).

Nadalje, za ženska prava ključna je UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Dana 18. prosinca 1979. Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena. Stupio je na snagu kao međunarodni ugovor 3. rujna 1981. nakon što ga je ratificirala dvadeseta država. Do desete godišnjice Konvencije 1989. godine, gotovo stotinu zemalja pristalo je da ih obvezuju njezine odredbe.

Konvencija je bila kulminacija više od trideset godina rada Komisije Ujedinjenih naroda za status žena, tijela osnovanog 1946. za praćenje položaja žena i promicanje ženskih prava. Rad Komisije bio je ključan u otkrivanju svih područja u kojima je ženama uskraćena jednakost s muškarcima. Ti napori za napredak žena rezultirali su nekoliko deklaracija i konvencija, od kojih je Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena središnji i najopsežniji dokument (United Nations, Human Rights, Office of the high Commissioner, 2021.).

Među međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima, Konvencija zauzima važno mjesto u stavljanju ženske polovice čovječanstva u fokus pitanja ljudskih prava. Duh Konvencije ukorijenjen je u ciljevima Ujedinjenih naroda: ponovno potvrditi vjeru u temeljna ljudska prava, u dostojanstvo, u vrijednost ljudske osobe, u jednaka prava muškaraca i žena. Ovaj dokument precizira značenje jednakosti i kako se ona može postići. Na taj način Konvencija uspostavlja ne samo međunarodnu povelju o pravima žena, već i plan djelovanja zemalja kako bi jamčile uživanje tih prava.

Pravnom statusu žena posvećuje se najšira pozornost. Zabrinutost za temeljna prava političkog sudjelovanja nije se smanjila od usvajanja Konvencije o političkim pravima žena 1952. godine. Stoga su njezine odredbe ponovno navedene u članku 7. ovog dokumenta, kojim se ženama jamči pravo glasa, obnašati javnu dužnost i obnašati javne funkcije. To uključuje jednaka prava žena da predstavljaju svoje zemlje na međunarodnoj razini (članak 8.). Konvencija o državljanstvu udanih žena – usvojena 1957. – integrirana je u članak 9. kojim se osigurava državnost žena, bez obzira na njihov bračni status (United Nations, Human Rights, Office of the high Commissioner, 2021.).

Konvencija stoga skreće pozornost na činjenicu da je pravni status žena često vezan uz brak, što ih čini ovisnima o državljanstvu svoga muža, a ne o pojedincima u vlastitom pravu. Članci 10., 11. i 13. potvrđuju prava žena na nediskriminaciju u obrazovanju, zapošljavanju te gospodarskim i društvenim aktivnostima. Ovim se zahtjevima daje poseban naglasak s obzirom na položaj žena na selu, čije posebne borbe i vitalni ekonomski doprinosi, kako je navedeno u članku 14., zahtijevaju veću pozornost u planiranju politike. Članak 15. potvrđuje potpunu jednakost žena u građanskim i poslovnim stvarima, zahtijevajući da se svi instrumenti usmjereni na ograničavanje poslovne sposobnosti žena "promatraju ništavnim". Konačno, u članku 16. Konvencija se vraća na pitanje braka i obitelji. odnose, promicanje jednakih prava i obveza žena i muškaraca u pogledu izbora supružnika, roditeljstva, osobnih prava i zapovijedanja imovinom.

Provedbu Konvencije prati Odbor za uklanjanje diskriminacije žena (CEDAW). Mandat Odbora i upravljanje ugovorom definirani su člancima 17. do 30. Konvencije. Odbor se sastoji od 23 stručnjaka koje su imenovale njihove vlade i koje su izabrale države članice kao osobe visokog moralnog ugleda i kompetentnosti u području obuhvaćenom Konvencijom.

2.3. Odgoj žena kao dio borbe za ženska prava

Što se tiče odgoja žena, kao djela borbe za ženska prava, radi se o osiguravanju da djevojčice uče i da se osjećaju sigurno dok su u školi, imaju priliku završiti sve razine obrazovanja, mogu stjecati znanja i vještine za natjecanje na tržištu rada, steći socio-emocionalne i životne vještine potrebne za navigaciju i prilagođavanje svijetu koji se mijenja; donose odluke o vlastitim životima te doprinose svojim zajednicama i svijetu.

I pojedinci i zemlje imaju koristi od obrazovanja djevojčica. Bolje obrazovane žene imaju tendenciju da budu više informirane o prehrani i zdravstvenoj skrbi, imaju manje djece, udaju se u kasnijoj dobi, a njihova djeca su obično zdravija, ako odluče postati majke. Vjerojatnije je da će sudjelovati na formalnom tržištu rada i ostvariti veće prihode. Nedavna studija Svjetske banke procjenjuje da ograničene obrazovne mogućnosti za djevojčice i prepreke za završetak 12 godina obrazovanja koštaju zemlje između 15 milijuna američkih dolara¹ i 30 milijuna dolara izgubljene životne produktivnosti i zarade. Svi ovi čimbenici zajedno mogu pomoći da se kućanstva, zajednice i zemlje izvuku iz siromaštva.

Prema procjenama UNESCO-a, diljem svijeta 129 milijuna djevojčica ne pohađa školu, uključujući 32 milijuna u osnovnoškolskoj dobi i 97 milijuna u srednjoškolskoj dobi. Na globalnoj razini, stope upisa u osnovne i srednje škole sve su bliže jednakim za djevojčice i dječake (90% muškaraca, 89% žena). No, iako su stope upisa slične – zapravo, dvije trećine svih zemalja postiglo je rodni paritet u upisu u osnovnu školu – stope završavanja za djevojčice niže su u zemljama s niskim dohotkom gdje 63% učenica završava osnovnu školu, u usporedbi s 67% učenika osnovnih škola. U zemljama s niskim dohotkom stope završetka srednje škole za djevojčice također i dalje zaostaju, sa samo 36% djevojaka koje završavaju nižu srednju školu u usporedbi s 44% dječaka. Stope završetka srednje škole imaju slične razlike u zemljama s nižim prihodima, stopa je 26% za mladiće i 21% za mlade žene (UNESCO, 2021.).

Osigurati da sve djevojke i mlade žene dobiju kvalitetno obrazovanje njihovo je ljudsko pravo te predstavlja globalni razvojni prioritet i strateški prioritet Svjetske banke. Postizanje

ravnopravnosti spolova ključno je za dvostruke ciljeve o okončanju ekstremnog siromaštva i poticanju zajedničkog prosperiteta. Kao najveći financijski razvojni partner u obrazovanju na globalnoj razini, Svjetska banka osigurava da svi njezini obrazovni projekti budu rodno osjetljivi i radi na prevladavanju prepreka koje sprječavaju djevojčice i dječake da imaju jednake koristi od ulaganja zemalja u obrazovanje (The World Bank, 2021.). Bolje obrazovane žene imaju tendenciju da budu više informirane o prehrani i zdravstvenoj skrbi, imaju manje djece, udaju se u kasnijoj dobi, a njihova djeca su obično zdravija, ako odluče postati majke. Vjerojatnije je da će sudjelovati na formalnom tržištu rada i ostvariti veće prihode. Svi ovi čimbenici zajedno mogu pomoći da se kućanstva, zajednice i zemlje izvuku iz siromaštva.

2.4. Kontracepcija i reproduktivna prava žena

Sposobnost odlučivanja hoće li i kada imati djecu ključna je za postizanje ravnopravnosti spolova i osiguravanje da žene mogu ostvariti svoja ljudska prava i sudjelovati kao punopravni članovi društva. Ipak, u mnogim područjima diljem svijeta, visokokvalitetna kontracepcija je teško nabavljiva i nedostupna, što nerazmjerno utječe na zajednice s niskim prihodima i marginalizirane zajednice.

Nezadovoljena potreba za sigurnom i učinkovitom kontracepcijom u cijelom svijetu je zapanjujuća. Unatoč njihovoj želji za izbjegavanjem ili odgodom trudnoće, otprilike 215 milijuna žene u zemljama u razvoju oslanjaju se na tradicionalne metode samo koji imaju visoku stopu neuspjeha ili ih ne koriste metoda kontracepcije uopće. Prema istraživanju od 65 zemalja, nezadovoljena potražnja za kontraceptivima premašuje stvarnu upotrebu u najmanje 30 zemalja (UNFPA, 2010: 9). Osiguravanje pristupa informacijama i uslugama o kontracepciji ima nebrojene socioekonomske prednosti i ključno je za postizanje ravnopravnosti spolova. Može osnažiti žene i parove da odluče hoće li i kada imati djecu; omogućiti ženama da završe svoje obrazovanje; povećati autonomiju žena u njihovim kućanstvima; i povećati njihovu moć zarade, čime se poboljšava ekonomska sigurnost i dobrobit žena i njihovih obitelji. Također je ključna za zaštitu zdravlja i ljudskih prava adolescenata. Nasuprot tome, nedostupnost kontracepcije nosi razorne društvene, ekonomske i javnozdravstvene posljedice.

Nedostatak pristupa suvremenim informacijama i uslugama o kontracepciji znači da se žene i adolescenti često ne mogu zaštititi od HIV-a i drugih spolno prenosivih infekcija (STI) niti kontrolirati svoju plodnost i reprodukciju. Obje ove situacije nose negativne posljedice po zdravlje i živote žena i adolescenata (UNFPA, 2010: 10). Pravo na informacije i usluge o

kontracepciji daje ženama pravo na kontracepcijska dobra i usluge koje su dostupne, pristupačne, prihvatljive i dobre kvalitete. Neće svaka metoda kontracepcije biti prava za svaku osobu, žene mogu ostvariti ovo pravo samo ako imaju pristup cijelom nizu kontracepcijskih metoda u okruženju koje im omogućuje informirani izbor o odgovarajućoj metodi za njih.

3. FEMINIZAM KAO SOCIJALNI POKRET

Feminizam je naziv za pokret koji je nastao davnih godina i donio bitne promjene u društvu. Mnštvo je različitih definicija i određenja tog pojma. Isti obuhvaća vrlo široko područje i koliko god autora pokušalo objasniti pojam svojom definicijom niti jedna nije ista u potpunosti.

U nastavku će bit pojašnjeno definiranje i učinci feminizma, značajke i povijest feminizma, ključni feministički pravci- socijalistički feminizam, radikalni feminizam, cyberfeminizam te ostali feministički pravci.

3.1. Definiranje i učinci feminizma

Feminizam je interdisciplinarni pristup pitanjima jednakosti i jednakosti koji se temelji na spolu, rodnom izražavanju, rodnom identitetu, spolu i seksualnosti kako se razumije kroz društvene teorije i politički aktivizam (Girard, 2020.). Povijesno gledano, feminizam je evoluirao od kritičkog ispitivanja nejednakosti između spolova do nijansiranog fokusa na društvene i performativne konstrukcije roda i seksualnosti. Feministička teorija sada ima za cilj ispitati nejednakosti i nejednakosti duž linija sposobnosti, klase, spola, rase, spola i seksualnosti, a feministice nastoje utjecati na promjenu u područjima u kojima te intersekcionalnosti stvaraju nejednakost moći.

Feminističke političke aktivistice vode kampanju u područjima kao što su reproduktivna prava, nasilje u obitelji, pravednost, socijalna pravda i pitanja na radnom mjestu kao što su obiteljski medicinski dopust, jednaka plaća te seksualno uznemiravanje i diskriminacija. Kad god se pojave stereotipi, objektivizacija, kršenje ljudskih prava ili intersekcionalno ugnjetavanje, to je feminističko pitanje. „Feminizam predstavlja ideju o političkoj, ekonomskoj, socijalnoj i društvenoj ravnopravnosti žena i muškaraca. Temelj feminizma je vjerovanje da spol i/ili rod ne može i ne smije utjecati na društveni i politički položaj pojedinca/pojedinke te da je potrebno ukinuti svaku diskriminaciju u vezi s tim“ (Kobaš, Jurišić, Broz, 2016:3).

Nadalje, feminizam je kompleksan pojam čija proučavanja sežu daleko u prošlost, što nam sugerira kako je i sam koncept feminizma, to jest njegov aspekt borbe za ženska prava, dio konteksta borbe za bolji i pravedniji svijet, ističe Borovac (2015.). Feministkinje, ističu Kobaš, Jurišić i Broz (2016.), se bave pitanjima zapošljavanja žena i ravnopravnosti na radnom mjestu (jednaka plaća za jednak rad, jednake mogućnosti napredovanja), pitanjima obrazovanja,

kontracepcije i reproduktivnih prava, ravnopravnom političkom participacijom, mijenjanjem odnosa moći, redefiniranjem uloga u obitelji, seksualnim nasiljem i nasiljem u obitelji.

3.2. Značajke i povijest feminizma

Feminizam, vjera u političku, ekonomsku i kulturnu jednakost žena, ima korijene u najranijim razdobljima ljudske civilizacije. Obično se dijeli na tri vala: prvi val feminizma, koji se bavi vlasničkim pravima i pravom glasa, feminizam drugog vala, koji se usredotočuje na jednakost i antidiskriminaciju, i feminizam trećeg vala, koji je započeo 1990-ih kao reakcija na percipirano privilegiranje bijelih, heteroseksualnih žena od strane drugog vala (Olson, 2021.). Od antičke Grčke do borbe za pravo glasa žena do ženskih marševa i pokreta #MeToo, povijest feminizma je toliko duga koliko je fascinantna.

U prvome valu žene su ostvarile prodor u javnu sferu i izborile se za ravnopravnost zajedno s muškarcima. Dobivanje pravne jednakosti u formalnome smislu nije značila i stvarnu jednakost. Prvi pokreti žena nastaju u Velikoj Britaniji i SAD-u, a iz anglosaksonskoga svijeta borba protiv obespravljenja žena i za njihovu vidljivost u javnome prostoru širila se i u druge države. Prije svega bila je usmjerena na pravo glasa, pravo na obrazovanje i zaposlenje. Iako su pojmovi rod i spol artikulirani tek u drugome valu, već je u početku feminističkoga pokreta određenje roda i spola kao vrijednosnih kategorija u društvu intuitivno prepoznato kao supstancijalno težište feminizma (Mihaljević, 2016:154).

Prvi svjetski rat najvažnija je prekretnica u prvome valu nakon koje se radikalno mijenja pristup žena javnomu prostoru. Suočene s ratnim okolnostima, feministkinje izražavaju lojalnost nacionalnim državama, a svoje ciljeve zbog ratne zbilje stavljaju u drugi plan. Nedostatak muške radne snage s druge strane natjerao je poslodavce na sve veće zapošljavanje žena, a one se u tvornicama potvrđuju jednako vještim i sposobnim kao i muškarci. To je bio najučinkovitiji način da se žene osvijeste kao korisne članice društvene zajednice i bitno promijene sliku o sebi. U ovom valu, kroz poimanje ženstvenosti prevratničku ulogu u modnome svijetu odigrala je Coco Chanel. Kroz novi stil odijevanja, hlače i skraćenu kosu, Coco je ženama dala do tada isključivo muške atribute: samopouzdanje i neovisnost.

Upravo se kroz razdvajanje roda i spola u velikoj je odredilo dinamiku razvoja drugoga vala. Sljedeći emancipatorski kapacitet feminističke teorije upućivao je prije svega na traganje

o dubljim uzrocima i preprekama spolne jednakosti. Spolom su definirane fiziološke karakteristike i anatomska razlika između muškarca i žene, dok je rodom označena društvena konstrukcija rodni uloga. Za vrijeme ovoga vala uspostavljen je rod kao društvena, kulturna i politička kategorija zasnovana na spolu, a rodne uloge su u različitim kulturama drugačije. Slijedom toga na osnovi fizioloških i anatomskih razlika društvo dodjeljuje čitav segment ideoloških rodni uloga i stereotipa, koje prema feministkinjama, ozbiljno opterećuju ženu. Drugi val je ima veliku ulogu te su kroz njega žene uspjele probleme vezane za odnose u braku i obitelji poput razvoda i nasilja pretvoriti u javni problem. Silovanje u braku, tjelesno zlostavljanje, psihološko zlostavljanje, vrijeđanje, ponižavanje i svi ostali oblici nasilja tek su sedamdesetih i osamdesetih godina konačno i priznati kao takvi.

Treći val feminizma nastaje osamdesetih i devedesetih godina dvadesetoga stoljeća kao reakcija na ono što su feministkinje osamdesetih godina smatrale nedostatkom drugoga vala (Mihaljević, 2016:164). To se odnosilo na esencijalistički pristup ženi s kojom su se mogle identificirati većinom bjelkinje, heteroseksualne obrazovane žene pripadnice srednje klase. Iako se feminizam pozivao na univerzalnost, u takvome društvenom statusu, prije svega, nisu bile crne kao ni sve bijele žene.

Treći val je doprinio ostvarivanju ravnopravnosti žena u raskrinkavanju rodni uloga. Distinkcija roda i spola pružila je mogućnost analize utjecaja društva, religije i kulture na stvaranje i oblikovanje uloga koje su se pripisivale ženama i muškarcima i smatralo ih se nepromijenjenima. Osim toga je potaknuo na dublje promišljanje rodni i drugih društvenih odnosa no pritom se nije bavio ideološkim pitanjima zato što je zauzimao određenu ideološku poziciju, već zato što se to pitanje otvorilo u samoj jezgri problema o identitetu.

3.3. Ključni feministički pravci

Na feminizam se može gledati s nekoliko aspekata, ističe Jadreškić (2010.). Može ga se gledati kao teoriju, kao aktivizam, politički program i smatrati ga ideološkom podlogom u promišljanju različitih područja, kako svakodnevnog života, tako i znanosti.

U nastavku će bit analiziran socijalistički feminizam, radikalni feminizam, cyberfeminizam te ostali feministički pravci.

3.3.1. Socijalistički feminizam

Socijalistički je feminizam moguće odrediti kao feminizam zaokupljen izazovima kapitalizma i muškom nadmoći i patrijarhalnosti. Ova vrsta feminizma je usmjerena na pronalaženje veza između klasnih odnosa i odnosa među spolovima u društvu te povezivanje promjena u ulozi žena s promjenama u ekonomskom sustavu. Socijalistički feminizam je utemeljen na posjedovanju sredstava za proizvodnju.

Socijalistički feminizam je pravac feminizma koji proklamira stav da se potpuna emancipacija žena može provesti jedino unaprjeđenjem njenog javnog i društvenog života, odnosno ukidanjem ekonomskih i kulturnih izvora obespravljivanja žena (Vrcelj, Mušanović 2011:41).

Marksizam priznaje da su žene potlačene i pripisuje ugnjetavanje kapitalističkom/privatnom sustavu vlasništva. Stoga oni inzistiraju da je jedini način da se okonča ugnjetavanje žena rušenje kapitalističkog sustava. Socijalistički feminizam rezultat je susreta marksizma s radikalnim feminizmom. Pritom se ukazuje na značajne razlike između socijalističkog feminizma i marksizma. Marksisti i socijalisti sebe često nazivaju "radikalnima", ali koriste taj izraz za potpuno drugačiji "korijen" društva: ekonomski sustav (UAH, 2020.).

3.3.2. Radikalni feminizam

Radikalni feminizam razvija se u drugoj polovici 1960-ih u SAD-u, a kasnije se širi po ostalim zapadnim zemljama i analizira odnose u društvu s aspekta spola/roda. Njegove sljedbenice bile su nezadovoljne načinom na koji su ostali društveni pokreti, primjerice pokret za građanska prava u SAD-u, tretirali ženske probleme, kao i rodnom diskriminacijom unutar samih pokreta. Odbacile su stav prema kojem će se podređenost žena riješiti promjenom zakona, odnosno ukidanjem klasnih razlika (Vrcelj, Mušanović 2011:44).

Radikalni feminizam karakterizira prosvjedovanje protiv nasilja nad ženama, silovanja, pornografije i prostitucije. To je filozofija koja naglašava patrijarhalne korijene nejednakosti između muškaraca i žena, ili, točnije, društvenu dominaciju žena od strane muškaraca. Radikalni feminizam gleda na patrijarhat kao na podjelu društvenih prava, privilegija i moći prvenstveno duž linija spola, i kao rezultat toga, ugnjetavanje žena i privilegiranje muškaraca. Radikalni feminizam se protivi postojećoj političkoj i društvenoj organizaciji općenito jer je inherentno vezan za patrijarhat. Stoga su radikalne feministkinje skeptične prema političkom djelovanju unutar postojećeg sustava i umjesto toga imaju tendenciju da se usredotoče na

promjenu kulture koja potkopava patrijarhat i povezane hijerarhijske strukture (Johnson Lewis, 2020.).

Radikalne feministice imaju tendenciju biti militantnije u svom pristupu (radikalno kao doći do korijena) od ostalih feministica. Radikalna feministica ima za cilj demontirati patrijarhat, a ne prilagođavati sustav zakonskim promjenama. Radikalne feministice također se opiru svođenju ugnjetavanja na ekonomsko ili klasno pitanje, kao što je socijalistički ili marksistički feminizam ponekad činio ili čini. Radikalni feminizam se protivi patrijarhatu, a ne muškarcima. Izjednačiti radikalni feminizam s mržnjom prema muškarcima znači pretpostaviti da su patrijarhat i muškarci nerazdvojni, filozofski i politički.

Radikalni feminizam bio je ukorijenjen u širem radikalnom suvremenom pokretu. Žene koje su sudjelovale u antiratnim i političkim pokretima nove ljevice 1960-ih našle su se isključene iz jednake moći od strane muškaraca unutar pokreta, unatoč navodnim temeljnim vrijednostima pokreta kao osnaživanju. Mnoge od tih žena odvojile su se u specifično feminističke skupine, dok su i dalje zadržale velik dio svojih izvornih političkih radikalnih ideala i metoda. "Radikalni feminizam" postao je izraz koji se koristi za radikalniji rub feminizma. Radikalnom feminizmu pripisuje se korištenje grupa za podizanje svijesti za podizanje svijesti o ugnjetavanju žena. Kasnije radikalne feministice ponekad su dodavale fokus na seksualnost, uključujući neke prelazak na radikalno političko lezbijstvo (Johnson Lewis, 2020.).

Neke ključne radikalne feministice bile su Ti-Grace Atkinson, Susan Brownmiller, Phyllis Chester, Corrine Grad Coleman, Mary Daly, Andrea Dworkin, Shulamith Firestone, Germaine Greer, Carol Hanisch, Jill Johnston, Catherine MacKinnon, Kate Millett, Robin Morgan, Ellen Willis, i Monique Wittig. Grupe koje su bile dio radikalnog feminističkog krila feminizma uključuju Redstockings, New York Radical Women (NYRW), Chicago Women's Liberation Union (CWLU), Ann Arbor Feminist House, The Feminists, WITCH, Seattle Radical Women i Cell 16. Radikalne feministice su organizirale demonstracije protiv izbora za Miss Amerike 1968. godine (Johnson Lewis, 2020.). Alati koje su koristile radikalne ženske skupine uključivale su skupine za podizanje svijesti, aktivno pružanje usluga, organiziranje javnih prosvjeda i organiziranje umjetničkih i kulturnih događanja. Programe ženskih studija na sveučilištima često podržavaju radikalne feministice, kao i liberalnije i socijalističke feministice.

3.3.3. Cyberfeminizam

Cyberfeminizam, kao i ostali feminizmi, otvara mogućnost različitih određenja i pristupa- može se koristiti za opisivanje ženskog prisustva i aktivizma na „mreži“ i kompjuterskoj tehnologiji uopće. Isto tako, uključuje i različite umjetničke prakse (Vrcelj, Mušanović 2011:53). Cyberfeminizam je pojam koji je 1994. skovala Sadie Plant, direktorica Jedinice za istraživanje kibernetičke kulture na Sveučilištu Warwick u Britaniji, kako bi opisali rad feministica zainteresiranih za teoretiziranje, kritiku i iskorištavanje interneta, kibernetičkog prostora i novih medijskih tehnologija. općenito.

Bez obzira na priznavanje, cyberfeminizam je i dalje ostao problematičan okvir feminizma jer nitko nije posve siguran što on znači i na što se točno odnosi. Može uključivati objektivno polje cyberprostora, institucije industrijskog dizajna, obrazovne institucije, tj. one institucije kojima je tehnološki proces ograničen na rod u smislu isključivanja žena iz važnih mjesta tehno-kulture.

Prije pojave cyberfeminizma, feminističko proučavanje tehnologije težilo je ispitivanju tehnološkog razvoja kao društveno i kulturno konstruiranog. Jedan od glavnih argumenata bio je da je tehnologija pozicionirana kao dio muške kulture – nešto za što su muškarci zainteresirani, u čemu su dobri i stoga sudjeluju u više od žena. Iako su žene kroz povijest bile aktivne u razvoju novih tehnologija, feministice su tvrdile da se na tehnologiju još uvijek gleda kao na mušku kreaciju. Na primjer, iako su žene bile uključene u stvaranje i razvoj računala, njihov je doprinos uvelike bio marginaliziran, a njihovo sudjelovanje često ignorirano ili ispisano iz povijesti. Stoga su feministice kao što su Judy Wacjman, profesorica sociologije na Australskom nacionalnom sveučilištu u Canberri, i Cynthia Cockburn, neovisna znanstvenica i aktivistica u Londonu, tvrdile da tehnologiju treba kontinuirano ispitivati i rekonceptualizirati, te da žene trebaju postati aktivnije u tehnološkim područjima (Gajjala, Mamidipudi, 1999.).

3.3.4. Ostali feministički pravci

Osim opisanih pravaca u ovom radu mogu se istaknuti sljedeći feministički pravci- lezbijski feminizam, feminizam crvenih čarapa, anarho feminizam, liberalni feminizam, crni feminizam, eko feminizam, psihoanalitički feminizam, uradi sam feminizam, konzervativni feminizam, dianic feminizam te kulturni feminizam.

Eko-feminizam se temelji na sljedećim tvrdnjama- između potlačivanja žene i potlačivanja prirode postoji značajna povezanost, tj. dominacija nad prirodom i ženama proizvod je istog društveno-ekonomskog mehanizma, razumijevanje naravi tih povezanosti važno je za razumijevanje potlačenosti žena i prirode („muškog“ tlačenja žena i „muškog“ iskorištavanja prirode) te feministička teorija i praksa moraju uključivati feminističku perspektivu (žene imaju središnju ulogu u pokretu za očuvanje okoliša, ističu Vrcelj i Mušanović (2011.).

Posebnost ove vrste feminizma je da eko-feministice ističu da su u „zapadnoj misli“ žene bile asocirane s prirodom, emocijama i tijelom (ženski termini često su se koristili za opisivanje prirode, kao primjerice „majka zemlja“), dok su muškarci asocirani s kulturom, razmišljanjem i umom.

4. ULOGA FEMINIZMA U SUVREMENOM DRUŠTVU

Feministička teorija ne promatra samo rodnu moć i ugnjetavanje kako bi razumjela kako se iskustva žena razlikuju od iskustava muškaraca. Također istražuje kako sustavi moći i ugnjetavanja međusobno djeluju. To znači, da kako bi se razumjelo rodno ugnjetavanje, mora ga se kontekstualizirati u smislu načina na koji se presijeca s drugim čimbenicima, kao što su strukturalni rasizam, klasne podjele i sustav koji koristi radno sposobnim pojedincima, između ostalog (Barbel Fattal, 2019.).

U tom smislu, feministička teorija daje analitički okvir, dok u isto vrijeme utire put političkoj praksi. Borba protiv nejednakosti i ugnjetavanja zahtijeva predanost političkoj svijesti i aktivizmu. Potrebno je razviti strategije za oslobađanje društva od seksističkih i mizoginističkih struktura nejednakosti i ugnjetavanja - a feministička teorija nudi alate za to.

U nastavku će bit analiziran feministički pokret u Republici Hrvatskoj te ženska prava u Afganistanu.

4.1. Feministički pokret u Republici Hrvatskoj

Feministički pokret na teritoriju Republike Hrvatske autohtona je pojava, nije oktroiran već se u Hrvatskoj pojavljuje prirodno inspiriran drugim valom feminizma u zapadnim zemljama, ali prilagođen lokalnim potrebama i okolnostima. Javlja se 1978. godine i to u okviru sekcije Sociološkog društva Hrvatske pod nazivom Žena i društvo. Slijede ga Svarun, nastao 1985., Ženska grupa Trešnjevka osnovana 1986., SOS telefon za žene nastao 1987., te Autonomna ženska kuća osnovana 1989. godine (Šinko, 2018.).

Devedesete godine prošlog stoljeća u Republici Hrvatskoj obilježio je rat. Dio civilnog društva s pacifističkim tendencijama okupio se oko Antiratne kampanje Hrvatske (ARK). U izvanrednim društvenim okolnostima ARK je za organizaciju svojih aktivnosti koristio suvremene komunikacijske kanale npr. Internet (Janković, 2009:18).

U drugoj polovici devedesetih u Hrvatskoj je zamjetna promjena u preokupacijama feminističkog pokreta. Završetak ratnih zbivanja uvjetuje i okretanje mirnodopskim temama koje nisu izravno povezane uz rat i njegove posljedice. Pokret se okreće edukativnom, istraživačkom i izdavačkom radu (npr. časopisi Kruh&Ruže i Treća; istraživanja i publikacije Ženske infoteke i Centra za ženske studije), ali i, s druge strane, zagovaračkim akcijama usmjerenim k institucionalnoj politici i/ili suradnji s prijateljski nastrojenim političarkama, npr.

aktivnosti organizacije B.a.B.e., udruživanje ženskih organizacija u Žensku Ad hoc koaliciju u svrhu zagovaranja veće političke participacije žena (Šinko, 2018: 47.).

U Hrvatskoj brze i drastične promjene na početku 21. stoljeća (izborni poraz Hrvatske demokratske zajednice, približavanje EU-u, donošenje nove regulative, osnivanje ženskih javnopolitičkih agencija) dovode do nove faze u razvoju feminističkog pokreta. Nju obilježavaju veća kooperacija s vlasti, izvori financiranja EU-a koji uvjetuju daljnju tzv. menadžerizaciju nevladinih organizacija (NVO) te nove sadržajne preokupacije (Šinko, 2018: 47.).

4.2. Ženska prava u Afganistanu

Ženska prava u Afganistanu oscilirala su ovisno o vremenskom razdoblju. Žene su službeno stekle ravnopravnost prema ustavu iz 1964. godine. Međutim, ta su prava oduzeta 1990-ih kroz različite privremene vladare kao što su talibani tijekom građanskog rata. Pogotovo tijekom vladavine talibana, žene su imale vrlo malo ili nimalo slobode, posebno u smislu građanskih sloboda (Barr, 2021.).

Otkad je talibanski režim uklonjen nakon napada u Sjedinjenim Državama 11. rujna, prava žena postupno su se poboljšala u Afganistanu, a žene su ponovno bile jednake muškarcima prema ustavu iz 2004., koji se uvelike temeljio na ustavu od 1964. godine.

Međutim, prava žena još uvijek su komplicirana nekim skupinama (osobito ruralnim) koje žele povratak nejednakosti prije 1964., što i dalje izaziva međunarodnu zabrinutost. Kada su 2021. talibani ponovno preuzeli kontrolu nad većim dijelom Afganistana, povećala se zabrinutost za budućnost žena u zemlji (Barr, 2021.).

Kada su talibani bili na vlasti između 1996. i 2001. godine prava žena na obrazovanje i zapošljavanje bila su brutalno povrijeđena. U javnost su mogle izaći samo u pratnji muškog rođaka, a čak su i tada morale biti potpuno pokrivene burkom. Za nepoštivanje ovih strogih pravila postojala je stroga kazna.

U 20 godina otkako su talibani svrgnuti, afganistanske žene borile su se za svoja prava i preuzele proaktivnu ulogu u razvoju ljudskih prava u svojoj naciji – uključujući uspostavu Nezavisne komisije za ljudska prava u Afganistanu. Pod srušenom vladom postojalo je Ministarstvo za ženska pitanja, a 2009. godine donesen je značajan zakon za rješavanje nasilja nad ženama. Afganistan je također postao potpisnik nekoliko međunarodnih instrumenata o

ljudskim pravima, kao što je Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena. Sada kada su talibani ponovno preuzeli vlast, žene strahuju od najgoreg.

Unatoč napretku, Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuje da je gotovo 90% žena u Afganistanu doživjelo barem jedan oblik obiteljskog nasilja, a da je 17% doživjelo seksualno nasilje. Ova visoka stopa nasilja ukorijenjena je u kulturnim vrijednostima, ali je također omogućena načinom na koji su zakoni strukturirani (Svjetska zdravstvena organizacija, 2021.).

Žene često nisu u mogućnosti pristupiti pravdi pod istim uvjetima kao muškarci, bilo putem formalnih ili neformalnih mehanizama rješavanja sporova. Na primjer, ako afganistanska žena odluči poduzeti pravni postupak u skladu sa zakonom o eliminaciji nasilja nad ženama, često će se suočiti s nasiljem od strane člana obitelji jer se pokušava zauzeti za svoja prava. U mnogim slučajevima muževi, članovi obitelji, policija, odvjetnici i suci obeshrabruju žene da poduzmu pravne radnje. Mnoge žene prijavljuju seksualni napad putem uvredljivih pregleda ili “testova nevinosti” tijekom sudskih postupaka. Ispit nevinosti je rutinski dio kaznenog postupka kada su žene optužene za moralne zločine, uključujući spolne odnose izvan braka. U mnogim se slučajevima seksualne povijesti žena koriste na sudu kao dokaz za opravdanje dugih zatvorskih kazni (The Conversation, 2021.).

I muškarci i žene suočavaju se s nedostatkom podrške pri traženju pravnog zastupnika u Afganistanu, ali ženama je to još teže zbog diskriminirajućih kulturnih normi i nedostatka podrške obitelji. Žene će vjerojatno imati nižu razinu pismenosti, nedostatak informacija o tome kako funkcionira pravosudni sustav i ograničen pristup financijskim sredstvima.

Uz formalne prepreke, žene se suočavaju sa snažnim društvenim pritiskom da razriješe bračne sporove putem neformalnih mehanizama pravde kao što su jirgas (skupština lokalnih vođa) i shura (proces konzultacija) – iako im oni nude malu zaštitu (The Conversation, 2021.).

Žene mora predstavljati muški član obitelji na neformalnim skupovima za rješavanje sporova u zajednici, tako da nemaju slobodu da govore u svoje ime. A neki mehanizmi rješavanja sporova koji se temelje na restorativnim principima, kao što je razmjena žena između plemena radi rješavanja sporova, u osnovi su diskriminirajući za žene te se, barem trenutno, ne nazire njihov kraj.

Pravosudni sustav kojim upravljaju talibani vjerojatno će namjerno kršiti ustavnu i međunarodnu zaštitu koja je na snazi za podršku ženama. S međunarodnom zajednicom u povlačenju, neće biti nikoga tko bi spriječio novi režim da ukine te zaštite. Jedna od glavnih briga je budućnost mnogih organizacija za ženska prava i drugih skupina civilnog društva koje su do sada djelovale u Afganistanu. Međunarodne dobrotvorne organizacije i strana veleposlanstva podržali su njihov rad na terenu, ali ih sada čine ranjivima. Afganistanski pravni

sustav vrlo je složen. Temelji se na vjerskim vrijednostima, običajima i plemenskim vrijednostima, što često rezultira diskriminatornim procesima. Žene, na primjer, mogu biti zatvorene zbog zina (moralnih zločina) koji mogu uključivati “bježanje od kuće” u slučajevima obiteljskog nasilja. Čak i kada sud presudi u korist žene, ona se i dalje može suočiti s nasiljem od strane vlastite obitelji. Patrijarhalne norme i društveno-kulturne vrijednosti imaju veliku težinu i često onemogućuju ženama pristup javnoj sferi – kao što su sudovi i policijske postaje – bez pratnje muških skrbnika. Poduzimanje tužbi protiv supružnika često se doživljava kao sramotan tabu (The Conversation, 2021.).

Te se prakse nastavljaju unatoč dva desetljeća napretka. Sada se čini vjerojatnijim da će takva praksa postati norma pod Talibanima. Žene koje su živjele pod talibanima prije 20 godina sa strahom se sjećaju njihovog ekstremnog tumačenja šerijatskog zakona.

5. ŽENE KAO PREDVODNICE FEMINISTIČKOG POKRETA

Koncept feminizma odražava povijest različitih borbi, a pojam se tumačio na potpunije i složenije načine kako se razumijevanje razvijalo. Općenito, feminizam se može promatrati kao pokret za zaustavljanje seksizma, seksističkog iskorištavanja i ugnjetavanja te za postizanje pune ravnopravnosti spolova u zakonu i praksi (Council Of Europe, 2021.).

Bilo je mnogo izvanrednih žena koje su imale važnu ulogu u lokalnoj ili svjetskoj povijesti, ali nisu sve one nužno bile zagovornice ženskih pitanja. Ženski pokret čine žene i muškarci koji rade i bore se za postizanje ravnopravnosti spolova i poboljšanje života žena kao društvene skupine (Council Of Europe, 2021.).

U većini društava žene su tradicionalno bile zatvorene u kući kao kćeri, supruge i majke, a često su ljudi svjesni žena u povijesti samo zbog njihovog odnosa prema slavnim muškarcima. Naravno, mnoge su žene tijekom povijesti zapravo igrale važnu ulogu u kulturnom i političkom životu, ali obično su slabo vidljive. Organizirani ženski pokret zapravo je započeo tek u 19. stoljeću, iako su aktivistice i borba za jednakost uvijek bile dio svih ljudskih društava.

Jedna od prvih pionira, koja je mislila i pisala o ženama kao grupi, je talijanska spisateljica Christine de Pizan, koja je objavila knjigu o položaju žena u društvu još 1495. godine. Christine de Pizan pisala je o knjigama koje je čitala poznatih muškaraca (Council Of Europe, 2021.).

Rad Christine de Pizan nudi dobar primjer ranih faza borbe za ravnopravnost žena. Međutim, bila je vrlo neobična po tome što je znala čitati i pisati, što uopće nije bilo uobičajeno za žene tog vremena.

U nastavku će bit analiziran utjecaj snažnih žena u feminističkom pokretu- Ursula von der Leyen, Angela Merkel, Vesna Kesić, Slavenka Drakulić. Potom se analizira budući razvoj i perspektive feminizma u modernom društvu, rodna jednakost u dječjim vrtićima – nekad i sad te budućnost odgoja po spolovima.

5.1. Utjecaj snažnih žena u feminističkom pokretu

Prava žena ne treba smatrati posebnim pravima - ona su ljudska prava sadržana u međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i drugim dokumentima, a uključuju prava kao što su sloboda od diskriminacije, pravo na život, sloboda od mučenja, pravo na privatnost,

pristup zdravlju, pravo na pristojne životne uvjete, pravo na sigurnost i mnoge druge. Međutim, postoje i instrumenti za ljudska prava koji uzimaju u obzir specifičnu situaciju žena u društvu u pogledu pristupa ili ostvarivanja njihovih ljudskih prava, ili kojima je cilj zaštititi ih od nasilja (Council Of Europe, 2021.).

U nastavku će bit analizira djelovanje snažnih žena u feminističkom pokretu- Ursule von der Leyen, Angele Merkel, Vesne Kesić te Slavenke Drakulić.

5.1.1. Ursula von der Leyen

Ursula von der Leyen, rođena Ursula Albrecht njemačka je političarka belgijskog porijekla koja je bila prva žena koja je služila kao ministrica obrane Njemačke (od 2013. do 2019. godine). U srpnju 2019. godine postala je prva žena koja je izabrana za predsjednicu Europske komisije (CEPS, 2021.).

Na slici 1. je prikazana Ursula von der Leyen.

Slika 1. Ursula von der Leyen

Izvor: CEPS- <https://www.ceps.eu/the-nomination-of-von-der-leyen/> (pristupljeno 10.12.2021.)

Prije nego što je postala prva žena na čelu ministarstva obrane, bila je jedna od najuspješnijih njemačkih političarki. Čak se predviđalo da će postati nasljednica kancelarke Angele Merkel. Kao ministrica za obiteljska pitanja, von der Leyen uspjela je progurati ono o čemu se mnogi drugi u Njemačkoj nisu usudili ni govoriti - zakone koji su jasno govorili da je odgoj djeteta posao oca koliko i majke. Uspješno je preimenovala "porodiljni dopust" u "roditeljski dopust" - što nije ništa značilo u zemlji u kojoj je tradicija da očevi idu na posao, a žene brinu o djeci i obitelji (Marinić, 2019.). Čak i sada, 10 godina kasnije, očevi se još uvijek ustručavaju uzeti više od dva mjeseca dopusta. Ali da nije bilo von der Leyen ne bi niti imali tu mogućnost za razmatranje.

Borila se i za bolje uvjete vrtića za djecu, kako žene ne bi morale birati između karijere i obitelji. I inzistirala je na tome da ravnoteža spolova u odgoju djece nije samo žensko pitanje. Zatim je započela sa mjerama koje uključuju muškarce u poslove skrbi i pomažu ženama da se bolje reintegriraju u radnu snagu. U to vrijeme, promjene su se smatrale revolucijom - tim više što ih je von der Leyen progurala kao članica demokršćana, tada izrazito konzervativne stranke (Marinić, 2019.).

Von der Leyen je bila dovoljno politički jaka da sve to uspije, dijelom i zato što je uvijek imala podršku Merkel. Prva njemačka kancelarka nikada se nije željela nazivati feministicom, pa je feminizam prepustila von der Leyen, koja je iskoristila svjetla reflektora da iznese kontroverzni koncept konzervativne feministice (Marinić, 2019.). Emancipacija žena, tvrdila je, morala je postati konzervativan projekt ako stranka želi ostati u kontaktu s tempom društvenih promjena i sa svojim biračima. I ona je dala primjer - kao zaposlena majka sedmero djece odbacivala je prevladavajuću stigmju prema ženama koje su se usudile vratiti na posao prije nego što je njihovo dijete napunilo tri godine.

Ne može se poreći da je upravo von der Leyen - bez obzira na njezine osobne privilegije - donijela revolucionarne promjene za prosječne žene srednje klase u Njemačkoj. Ona je također bila ispred svog vremena kada je istaknula da siromaštvo predstavlja veliki problem, posebno za žene u Njemačkoj.

5.1.2. Angela Merkel

Kao prva njemačka kancelarka, Angela Merkel razbila je stakleni strop i postala vodeći igrač u globalnoj politici.

Na slici 2. je prikazana Angela Merkel.

Slika 2. Angela Merkel

Izvor: Japan Times- <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/09/28/world/politics-diplomacy-world/merkel-climate-change/> (pristupljeno 10.12.2021.)

Mnogi ljudi nazivaju Merkel nevoljnom feministkinjom jer se izričito ne označava kao feministica. Međutim Merkel je feministica svojim primjerom i time što potvrđuje pravo biti za stolom i voditi za stolom (Devries, 2021.). Merkel rijetko naglašava svoj spol, radije sebe naziva vođom svih ljudi. Rekla je: “Ja sam savezni kancelar svih ljudi u Njemačkoj.” Iako je nastojala skrenuti pozornost sa svog spola, Merkelina postignuća i vodstvo kao prve žene kancelarke Njemačke ne mogu se zanemariti.

Angela Merkel je stekla priznanje širokog kruga Nijemaca bez obzira na spol, što je posebno značajno jer se njemačka politika obično fokusira na stranke, a ne na osobnosti. Merkel je feministica jer se bori za ravnopravnost spolova, izdižući se iznad uobičajenih pogrešnih

prikaza feminizma koji pretpostavljaju da feministica mora dati prednost jednom spolu nad drugim (Devries, 2021.).

5.1.3. Vesna Kesić

Velika novinarka i feministkinja Vesna Kesić (1948. - 2020.) desetljećima je ovdje bila simbol žene koja odbija prihvatiti gdje joj je mjesto (Pavić, 2020.).

Na slici 3. je prikazana Vesna Kesić.

Slika 3. Vesna Kesić

Izvor: Vox Feminae- <https://voxfeminae.net/strasne-zene/vesna-kesic-veteranka-hrvatskog-feministickog-pokreta/> (pristupljeno 12.12.2021.)

Vesna Kesić sudjelovala je već u prvim feminističkim inicijativama u Jugoslaviji. Mitska konferencija Drug-ca žena: žensko pitanje – novi pristup? održana 1978. godine u Beogradu, bila je mjesto susreta sa zapadnim feminizmom i poticaj osobnom osvještavanju (Vox Feminae, 2021.). Jedna od najpopularnijih izjava ove feministice bila je sljedeća:

„Svaka žena koja sebe smatra feministkinjom vjerojatno je prošla kroz iskustvo onog „spoznajnog klika“, trenutka kad shvati da je unatoč prividnoj emancipiranosti, karijeri, društvenom statusu i možda dobroj hetero vezi ipak mnogo puta doživjela iskustvo „drugotne“,

diskriminirane, podčinjene, eksploatirane, vrijeđane i ponižavane – žene. I shvaćanja da tu svoju situaciju ne može mijenjati sama.“ (Vox Feminae, 2021.).

Nadalje, tijekom devedesetih sustavno se bavila pitanjima ratnih silovanja tako da je s temom konstrukcije spola i etniciteta u ratovima u bivšoj Jugoslaviji, i njihovom utjecaju na motivaciju ratnog nasilja, i magistrirala na njujorškoj New School for Social Research.

Novinarstvom se nastavila baviti pišući kao slobodnjakinja najčešće za alternativne medije, kao što je svojedobno bio ARKzin, te kasnije za razne neprofitne medijske portale. Neko je vrijeme radila i kao medijska savjetnica u tek uspostavljenom Uredu pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, no njen aktivistički nerv nije joj dopustio da se dugo zadrži u institucionalnim strukturama, iako je i sama, iz zagovaračke pozicije ženskih civilnih inicijativa, sudjelovala u njihovom stvaranju (Vox Feminae, 2021.).

5.1.4. Slavenka Drakulić

Slavenka Drakulić jedna je od prvih žena s ovih prostora koje su uvele feminizam u javni diskurs. Proces se intenzivirao osnivanjem grupe “Žena i društvo”, koja se smatra prvom feminističkom grupom u nezapadnom svijetu i koja je bila poligon za promoviranje feminističke misli u jugoslavenskom prostoru (Aščić, 2020.).

Na slici 4. je prikazana Slavenka Drakulić.

Slika 4. Slavenka Drakulić

Izvor: Fraktura- <https://fraktura.hr/autori/slavenka-drakulic> (pristupljeno 12.12.2021.)

U svojim novinskim tekstovima i esejima Drakulić je tematizirala položaj žene u ondašnjem društvu, pogubnost rodne nejednakosti, seksizam začahuren u lijepe riječi, odgojne metode koje perpetuiraju patrijarhalno stanje uma, dok se i njezina književna djela većinski bave upravo ženom i ženskim tijelom (Aščić, 2020.).

Nadalje, Drakulić je istaknula da ako feministkinje zahtijevaju jednaka prava, poštovanje, uvažavanje, mogućnost odlučivanja o svome tijelu itd., tradicionalistička kultura pod utjecajem crkve se tome opire na sve moguće načine. Preko medija, oglašavanja konzervativnih udruženja, s oltara, guranjem zakona i referendumima.

Odatle i predrasude prema ženama koje se izjašnjavaju kao feministkinje jer ne pristaju na postojeće stanje u društvu. Mlade žene misle da je feminizma suvišan jer su sva ženska prava već izborena i tek kasnije, kad se nađu u situaciji da traže posao pa prednost ima muškarac, kad vide da su manje plaćene od kolege, da imaju problema s pobačajem i sl., shvate da su diskriminirane čak i kad je zakon na njihovoj strani. Upravo je Gloria Steinem rekla da, što su žene starije, to postaju radikalnije (Aščić, 2020.). Mlade žene rođene nakon 1989. još uvijek imaju prava koja su ostvarena u socijalizmu, no i ta prava postaju sve više upitna, pogotovo pravo na pobačaj, istaknula je Drakulić.

5.2. Budući razvoj i perspektive feminizma u modernom društvu

Cilj feminizma je osporiti systemske nejednakosti s kojima se žene svakodnevno susreću. Suprotno popularnom uvjerenju, feminizam nema nikakve veze s omalovažavanjem muškaraca, zapravo feminizam ne podržava seksizam prema bilo kojem spolu. Feminizam radi na jednakosti, a ne na ženskoj superiornosti (Chesler, Hughes, 2004.).

Slijedom navedenog feminizam dolazi iz društveno zdravih povijesnih izbora i dinamike razvoja i potiče ih. Obrasci razvoja koji omogućuju osnaživanje žena također proizvode modernija, pravednija i bolje vođena društva s boljim učinkom u svim dimenzijama društvenog blagostanja.

Bitno je istaknuti kako feministice 21. stoljeća trebaju ponovno procijeniti globalne prijetnje ženama i muškarcima, preispitati svoju viziju i raditi u solidarnosti s prodemokratskim snagama diljem svijeta kako bi se čovječanstvo oslobodilo svih oblika tiranije i ropstva.

Mlade feminističke aktivistice igraju ključnu ulogu u organizacijama i pokretima za ženska prava diljem svijeta pokrećući nova pitanja s kojima se feministice suočavaju danas.

Njihova snaga, kreativnost i prilagodljivost vitalni su za održivost budućnosti feminističkog organiziranja.

5.3. Rodna jednakost u dječjim vrtićima – nekad i sad

Kako bi se detaljno analizirala rodna jednakost u dječjim vrtićima proveden je intervju sa odgojiteljicama koje su još uvijek u radnom odnosu te koje su u mirovini, starosne dobi 73, 51, 50, 48, 35 godina.

Najstarija odgojiteljica, od 73 godine, je u mirovini te ističe kako su se djevojčice i dječaci razlikovali od rođenja te su postojale velike rodne razlike. Djevojčice su tako odgajane da moraju biti mirne, lijepe, poslušne te pomagati u kućanskim poslovima. Od njih se očekivalo da budu lijepe i uredne u haljinama. S druge strane, od dječaka se očekivalo da budu hrabri, glasni te da ne plaču. Osim toga za dječake je bila karakteristična igra sa autićima, oružjem dok su se djevojčice morale igrati sa lutkama. Dječake se učilo da potiskuju osjećaje bola i ne plaču. Učilo ih se da demonstriraju čvrstoću, jakost i neranjivost te ih se podupiralo da budu samostalni i samopouzdana. Upravo takva rodna socijalizacija predstavljala je jedan od glavnih mehanizama održavanja patrijarhata i neravnopravnosti.

Odgojiteljica od 51 godine navodi kako je tijekom godina rada uvijek s djecom radila na način da se u aktivnosti i igre jednako uključuju i dječaci i djevojčice te to radi i danas. U praktičnim i radnim aktivnostima također su jednako zastupljeni i djevojčice i dječaci - nema podjele na muško- ženske poslove te aktivnosti.

Odgojiteljica od 50 godina, kao i od 48 godina, navode kako je kod kuće i dalje kod velike većine zastupljen muško - ženski odgoj, iako kroz godine rada uočavaju pomake u smislu načina odijevanja, frizura, odabira igračkama (pojedina) što se manifestira i kroz igru i aktivnosti u vrtiću. Dječaci više sudjeluju u simboličkim igrama obitelji i slično, a djevojčice u igri autićima, konstruktivnim igrama kockama i slično. Sve se slažu da će i dalje kroz rad nastojati promovirati jednakost no prije svega poštivati interese i potrebe pojedinca.

Najmlađa odgojiteljica, od 35 godina, ističe kako je u vrtićima sve više istaknuta rodna jednakost što je najviše istaknuto u načinima igranja djece – sve više dječaka bira lutke i kolica za igru dok se djevojčice igraju autićima. Navedeno najviše polazi od kućnog odgoja gdje se sve više gubi rodna razlika i očevi i majke rade sve vrste poslova bez podjela.

Upravo uloga odgajatelja i njihove percepcije rodni uloga ističe se kao važna u razvoju rodni odnosa unutar odgojno-obrazovne skupine. Istraživanja su pokazala da odgajatelji/ce često imaju pojednostavljena shvaćanja o rodu kao biološki ili socijalno determiniranom pojmu.

Već predškolska djeca uviđaju razlike između profesija i njihova statusa, pri čemu veći status pridaju tzv. „muškim“ zanimanjima i muškarcima. Zato je važno spomenuti i feminizaciju učiteljske (odgajateljske) profesije, koja označava standardnu pojavu koja se odražava u dominirajućem broju žena u ovim područjima, a vrlo je aktualna u suvremenom svijetu. Peeters (2007.) navodi da u europskim zemljama, zastupljenost muškaraca u području ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja iznosi tek od 1-3%.

Prema podacima iz Statističkog ljetopisa Republike Hrvatske obrazovanje je sustav u kojem broj zaposlenih žena daleko premašuje broj zaposlenih muškaraca. Navodi se da u programima koji su vezani uz rani i predškolski odgoj i obrazovanje za pedagošku godinu jako mali broj sačinjavaju muške osobe. Bartulović (2011.) navodi da je velik broj žena u sustavu predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja povezan s romantičnom projekcijom majčinske uloge na ulogu učiteljice. Općenito, veći broj žena zaposlenih u sustavu obrazovanja, zdravstvenom sustavu i sustavu socijalne skrbi objašnjava se tradicionalnom podjelom društvenih uloga po spolu, koja se temelji na percepciji žene kao nježne, skrbne, drage, požrtvovne, strpljive, usmjerene na djecu i služenje ostalim članovima društva.

5.4. Budućnost odgoja po spolovima

Bez obzira na problematiku rodne nejednakosti u vrtićima u budućnosti se očekuje povećanje popularnosti tzv. skandinavskog načina odgoja.

Misija koju skandinavske predškolske ustanove imaju kroz nacionalnu politiku je pružiti svoj djeci rodno jednako obrazovanje. Djevojčice i dječake treba smatrati ravnopravnim učenicima i treba ih jednako tretirati u obrazovanju. Ravnopravnost spolova kao obrazovna baza znači da se djevojčice i dječaci smatraju jednakim intelektualno i emocionalno, a zajedničko obrazovanje je dobro utemeljeno načelo (Heikkilä, 2020.)

Prema dokumentima o politici djevojčice i dječaci ne bi trebali biti odvojeni ni u kojem smislu učenja i razvoja te iz tog razloga velik broj roditelja, ne upisuju spol djeteta prilikom

rođenja kako bi se dijete u daljnjem životu moglo samo odlučiti. Osim toga, škole moraju djeci pružiti odgovarajuću i jednaku skrb i osjećaj sigurnosti, a to se mora činiti i pod jednakopravnim spolovima. Analiza nacionalnih kurikuluma skandinavskih zemalja nadalje sugerira da postoje neke razlike u načinu na koji se reguliraju pitanja ravnopravnosti spolova, što ima implikacije na rad na rodnoj ravnopravnosti koji se obavlja na lokalnom nivou (Heikkilä, 2020.). Razlike se još uvijek stvaraju kroz ideju socijalne države da škole budu jednake za svu djecu/učenike.

Slijedom navedenog u Republici Hrvatskoj potrebno je nastaviti odgoj u vrtićima, odnosno predškolskim ustanovama, sa ciljem ukidanja spolnih razlika. Kao što su ranije odgojiteljice s kojima je proveden intervju navele potrebno je i dalje u aktivnosti i igre jednako uključivati i djevojčice i dječake. U praktičnim i radnim aktivnostima također su jednako zastupljeni i djevojčice i dječaci - nema podjele na muško- ženske poslove i aktivnosti te se tako mora nastaviti i u budućnosti kako bi se navedeno implementiralo u svim vrtićima.

6. ZAKLJUČAK

Ljudska su prava poželjna jer štite ljude kao osobe. Nepoštivanje nečijeg prava ne može se opravdati čak ni većim dobrim drugih koje bi iz toga moglo proizaći. Ljudska prava ne mogu biti predmetom političkog pogađanja. Onaj koji ima ljudsko pravo može odlučiti o tome hoće li ga izvršavati ili će ga se sasvim odreći.

Nadalje, za ženska prava ključna je UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Dana 18. prosinca 1979. Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena. Što se tiče odgoja žena, kao djela borbe za ženska prava, radi se o osiguravanju da djevojčice uče i da se osjećaju sigurno dok su u školi, imaju priliku završiti sve razine obrazovanja, mogu stjecati znanja i vještine za natjecanje na tržištu rada, steći socio-emocionalne i životne vještine potrebne za navigaciju i prilagođavanje svijetu koji se mijenja; donose odluke o vlastitim životima te doprinose svojim zajednicama i svijetu.

Feminizam je naziv za pokret koji je nastao davnih godina i donio bitne promjene u društvu. Mnoštvo je različitih definicija i određenja tog pojma. Isti obuhvaća vrlo široko područje i koliko god autora pokušalo objasniti pojam svojom definicijom niti jedna nije ista u potpunosti. Feministička teorija ne promatra samo rodnu moć i ugnjetavanje kako bi razumjela kako se iskustva žena razlikuju od iskustava muškaraca. Također istražuje kako sustavi moći i ugnjetavanja međusobno djeluju. Feministički pokret na teritoriju Republike Hrvatske autohtona je pojava, nije oktroiran već se u Hrvatskoj pojavljuje prirodno inspiriran drugim valom feminizma u zapadnim zemljama, ali prilagođen lokalnim potrebama i okolnostima. Ženska prava u Afganistanu oscilirala su ovisno o vremenskom razdoblju. Žene su službeno stekle ravnopravnost prema ustavu iz 1964. godine. Međutim, ta su prava oduzeta 1990-ih kroz različite privremene vladare kao što su talibani tijekom građanskog rata. Patrijarhalne norme i društveno-kulturne vrijednosti imaju veliku težinu i često onemogućuju ženama pristup javnoj sferi – kao što su sudovi i policijske postaje – bez pratnje muških skrbnika. Poduzimanje tužbi protiv supružnika često se doživljava kao sramotan tabu. Te se prakse nastavljaju unatoč dva desetljeća napretka. Sada se čini vjerojatnijim da će takva praksa postati norma pod Talibanima. Žene koje su živjele pod talibanima prije 20 godina sa strahom se sjećaju njihovog ekstremnog tumačenja šerijatskog zakona.

Prava žena ne treba smatrati posebnim pravima - ona su ljudska prava sadržana u međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima i drugim dokumentima, a uključuju prava kao što su sloboda od diskriminacije, pravo na život, sloboda od mučenja, pravo na privatnost, pristup zdravlju, pravo na pristojne životne uvjete, pravo na sigurnost i mnoge druge.

Cilj feminizma je osporiti systemske nejednakosti s kojima se žene svakodnevno susreću. Suprotno popularnom uvjerenju, feminizam nema nikakve veze s omalovažavanjem muškaraca, zapravo feminizam ne podržava seksizam prema bilo kojem spolu. Feminizam radi na jednakosti, a ne na ženskoj superiornosti. Kako bi se detaljno analizirala rodna jednakost u dječjim vrtićima proveden je intervju sa odgojiteljicama koje su još uvijek u radnom odnosu te koje su u mirovini, starosne dobi 73, 51, 50, 48, 35 godina. Najstarija odgojiteljica, od 73 godine, je u mirovini te ističe kako su se djevojčice i dječaci razlikovali od rođenja te su postojale velike rodne razlike. Odgojiteljica od 51 godine navodi kako je tijekom godina rada uvijek s djecom radila na način da se u aktivnosti i igre jednako uključuju i dječaci i djevojčice te to radi i danas. Odgojiteljica od 50 godina, kao i od 48 godina, navode kako je kod kuće i dalje kod velike većine zastupljen muško - ženski odgoj, iako kroz godine rada uočavaju pomake u smislu načina odijevanja, frizura, odabira igračkica (pojedina) sto se manifestira i kroz igru i aktivnosti u vrtiću. Najmlađa odgojiteljica, od 35 godina, ističe kako je u vrtićima sve više istaknuta rodna jednakost što je najviše istaknuto u načinima igranja djece – sve više dječaka bira lutke i kolica za igru dok se djevojčice igraju autićima.

Bez obzira na problematiku rodne nejednakosti u vrtićima u budućnosti se očekuje povećanje popularnosti tzv. skandinavskog načina odgoja. Djevojčice i dječake treba smatrati ravnopravnim učenicima i treba ih jednako tretirati u obrazovanju. Ravnopravnost spolova kao obrazovna baza znači da se djevojčice i dječaci smatraju jednakim intelektualno i emocionalno, a zajedničko obrazovanje je dobro utemeljeno načelo. Prema dokumentima o politici djevojčice i dječaci ne bi trebali biti odvojeni ni u kojem smislu učenja i razvoja te iz tog razloga velik broj roditelja, ne upisuju spol djeteta prilikom rođenja kako bi se dijete u daljnjem životu moglo samo odlučiti.

Slijedom navedenog u Republici Hrvatskoj potrebno je nastaviti odgoj u vrtićima, odnosno predškolskim ustanova, sa ciljem ukidanja spolnih razlika. Kao što su ranije odgojiteljice s kojima je proveden intervju navele potrebno je i dalje u aktivnosti i igre jednako uključivati i djevojčice i dječake. U praktičnim i radnim aktivnostima također su jednako zastupljeni i djevojčice i dječaci - nema podjele na muško- ženske poslove i aktivnosti te se tako mora nastaviti i u budućnosti kako bi se navedeno implementiralo u svim vrtićima.

7. POPIS LITERATURE

1. Aščić, R. (2020.): „*Drakulić: Feminizam se s pravom doživljava opasnim, jer i jest opasan za patrijarhalnu kulturu*“, dostupno na: <https://express.24sata.hr/kultura/ucenike-ne-uce-razmisljati-nego-kako-bit-poslusni-24221> (pristupljeno 08.12.2021.)
2. Barbel Fattal, A. (2019.): „*Course addresses role of feminist theory in gender relations*“, dostupno na: <https://news.fiu.edu/2019/course-addresses-role-of-feminist-theory-in-gender-relations> (pristupljeno 08.12.2021.)
3. Barr, H. (2021.): „*The Fragility of Women's Rights in Afghanistan*“, dostupno na: <https://www.hrw.org/news/2021/08/17/fragility-womens-rights-afghanistan> (pristupljeno 08.12.2021.)
4. Borovac, K. (2015.): „*Identitet žene kroz prizmu (marksističkog) feminizma (Diskursno-analitički pogled u dva perioda jugoslavenskog društva nakon 2. svjetskog rata)*“, Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za Kulturalne studije
5. Bartulović, M. (2011.): „*Hofstedeova dimenzija muževnosti kao analitički okvir rodne jednakosti i seksualne različitosti*“, Pedagogijska istraživanja, Vol. 8., No. 1., str. 171 – 183.
6. **CEPS**- <https://www.ceps.eu/the-nomination-of-von-der-leyen/> (pristupljeno 10.12.2021.)
7. Chesler, P., Hughes, D.M. (2004.): „*Feminism in The 21st Century*“, dostupno na: <https://www.washingtonpost.com/archive/opinions/2004/02/22/feminism-in-the-21st-century/e6bd1a98-ce85-4e8a-9d6f-2c2f4f681416/> (pristupljeno 10.12.2021.)
8. **Council of Europe**- <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/feminism-and-women-s-rights-movements> (pristupljeno 08.12.2021.)
9. Devries, W. (2021.): „*Angela Merkel is a feminist by example*“, dostupno na: <https://www.diplomaticourier.com/posts/angela-merkel-is-a-feminist-by-example> (pristupljeno 10.12.2021.)
10. **Fraktura**- <https://fraktura.hr/autori/slavenka-drakulic> (pristupljeno 12.12.2021.)
11. Gajjala, R., Mamidipudi, A. (1999.): „*Cyberfeminism, Technology, and International 'Development'*“, Gender and Development, Vol. 7., No. 2., st. 8-16.
12. Girard, F. (2020.): „*What's at Stake for Women's Rights in 2020?*“, dostupno na: <https://www.project-syndicate.org/> (pristupljeno 11.11.2021.)
13. Heikkilä, M. (2020.): „*Gender equality work in preschools and early childhood education settings in the Nordic countries—an empirically based illustration*“, Palgrave

- Communications, Vol. 6., dostupno na: <https://www.nature.com/articles/s41599-020-0459-7> (pristupljeno 10.12.2021.)
14. Jadreškić, D. (2010.): „*Evolutionary Psychology and Feminism*“, Čemu: časopis studenata filozofije, Vol. 9.. No. 18/19., str. 12-29.
  15. Janković, V. (2009.): „*Cyberfeminizam između teorije i pokreta*“, Socijalna ekologija, Vol. 18., No. 1., str. 5-27.
  16. *Japan Times*- <https://www.japantimes.co.jp/news/2021/09/28/world/politics-diplomacy-world/merkel-climate-change/> (pristupljeno 10.12.2021.)
  17. Johnson Lewis, J. (2020.): „*What Is Radical Feminism?*“, dostupno na: <https://www.thoughtco.com/what-is-radical-feminism-3528997> (pristupljeno 12.11.2021.)
  18. Kobaš, V., Jurišić, L., Broz, T. (2016.): „*Feminizam*“, Zagreb: CESI, dostupno na: https://www.cesi.hr/attach/_m/mia.pdf (pristupljeno 10.11.2021.)
  19. Kolednjak, M., Šantalab, M. (2013.): „*Ljudska prava treće generacije*“, Tehnički glasnik, Vol.7., No.3., 2013., str. 322-328.
  20. Marinić, J. (2019.): „*How feminist is von der Leyen?*“, dostupno na: <https://www.politico.eu/article/how-feminist-is-von-der-leyen/> (pristupljeno 10.12.2021.)
  21. Mihaljević, D. (2016.): „*Feminizam– što je ostvario?*“, Mostariensia: časopis za društvene i humanističke znanosti, Vol. 20., No. 1-2., str. 149-169.
  22. Olson, J. (2021.): „*Feminism*“, dostupno na: <https://www.history.com/topics/womens-history/feminism-womens-history> (pristupljeno 10.11.2021.)
  23. Peeters, J. (2007.): „*Including Men in Early Childhood Education: Insights from the European Experience*“, NZ Research in Early Childhood Education, Vol. 10., dostupno na: <http://stop4-7.be/files/janpeeters10.pdf> (pristupljeno 09.12.2021.)
  24. *Svjetska zdravstvena organizacija*- <https://www.who.int/> (pristupljeno 09.12.2021.)
  25. Šinko, M. (2018.): „*Nastanak i formativno razdoblje feminističkog pokreta u Sloveniji i Hrvatskoj*“, Političke analize, No.33-34., str. 44- 49.
  26. *The Conversation*- <https://theconversation.com/afghanistan-progress-on-womens-rights-has-been-hard-fought-now-everything-is-at-risk-under-the-taliban-166319> (pristupljeno 12.11.2021.)
  27. *The World Bank*- <https://www.worldbank.org/en/topic/girlseducation#1> (pristupljeno 12.11.2021.)
  28. *UAH*- https://www.uah.edu/woolf/feminism_kinds.htm (pristupljeno 10.11.2021.)
  29. *Ujedinjeni narodi*- <https://www.un.org/en/global-issues/human-rights> (pristupljeno 10.11.2021.)

30. **UNESCO**- <https://en.unesco.org/> (pristupljeno 10.11.2021.)
31. UNFPA (2010.): „The **right to contraceptive information and services for women and adolescents**“, dostupno na: https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/BP_unfpa_12.10.pdf (pristupljeno 13.11.2021.)
32. **United Nations, Human Rights, Office of the high Commissioner**- <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cedaw.aspx> (pristupljeno 10.11.2021.)
33. **Vox Feminae**- <https://voxfeminae.net/strasne-zene/vesna-kesic-veteranka-hrvatskog-feministickog-pokreta/> (pristupljeno 12.12.2021.)
34. Vrcelj, S., Mušanović, M. (2011.): „**Kome još (ne)treba feministička pedagogija?!**“, Rijeka.: Hrvatsko futurološko društva

8. POPIS SLIKA

Slika 1. Ursula von der Leyen	22
Slika 2. Angela Merkel.....	24
Slika 3. Vesna Kesić.....	25
Slika 4. Slavenka Drakulić	26

SAŽETAK

Za ženska prava ključna je UN Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena. Dana 18. prosinca 1979. Generalna skupština Ujedinjenih naroda usvojila je Konvenciju o ukidanju svih oblika diskriminacije žena. Feminizam je naziv za pokret koji je nastao davnih godina i donio bitne promjene u društvu. Cilj feminizma je osporiti sistemske nejednakosti s kojima se žene svakodnevno susreću. Kako bi se detaljno analizirala rodna jednakost u dječjim vrtićima proveden je intervju sa odgojiteljicama koje su još uvijek u radnom odnosu te koje su u mirovini, starosne dobi 73, 51, 50, 48, 35 godina. One su navele da je potrebno i dalje u aktivnosti i igre jednako uključivati i djevojčice i dječake. U praktičnim i radnim aktivnostima također su jednako zastupljeni i djevojčice i dječaci - nema podjele na muško- ženske poslove i aktivnosti te se tako mora nastaviti i u budućnosti kako bi se navedeno implementiralo u svim vrtićima. Bez obzira na problematiku rodne nejednakosti u vrtićima u budućnosti se očekuje povećanje popularnosti tzv. skandinavskog načina odgoja. Djevojčice i dječake treba smatrati ravnopravnim učenicima i treba ih jednako tretirati u obrazovanju. Ravnopravnost spolova kao obrazovna baza znači da se djevojčice i dječaci smatraju jednakim intelektualno i emocionalno, a zajedničko obrazovanje je dobro utemeljeno načelo.

Ključne riječi: ženska prava; feminizam; rodne razlike; budući razvoj.

SUMMARY

The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women is crucial for women's rights. On December 18, 1979, the United Nations General Assembly adopted the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. Feminism is the name for a movement that originated many years ago and brought about significant changes in society. The goal of feminism is to challenge the systemic inequalities that women face on a daily basis. In order to analyze in detail the gender equality in kindergartens, an interview was conducted with educators who are still employed and retired, aged 73, 51, 50, 48, 35. They stated that it is necessary to continue to include girls and boys equally in activities and games. Girls and boys are also equally represented in practical and work activities - there is no division into men's and women's jobs and activities, so it must continue in the future in order to implement this in all kindergartens. Regardless of the issue of gender inequality in kindergartens, the popularity of the so-called Scandinavian way of upbringing. Girls and boys should be considered equal students and should be treated equally in education. Gender equality as an educational base means that girls and boys are considered equal intellectually and emotionally, and co-education is a well-founded principle.

Keywords: women's rights; feminism; gender differences; future development.